

*В. В. Хмурова,
к. е. н., доц., зав. кафедрою менеджмент сфери послуг,
Київський національний університет технологій та дизайну
Д. А. Макагора,
асистент кафедри прикладної механіки та машин,
Київський національний університет технологій та дизайну*

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ В ВИЩІЙ ОСВІТІ

*V. Khmurova,
PhD, Head of Department of Service Management
D. Makatora,
the assistant of the department of mechanical engineering
Kyiv National University of Technologies and Design*

SOCIALIZATION AND NEW OPPORTUNITIES IN HIGHER EDUCATION

Стаття присвячена основним напрямам підвищення ефективності знань абітурієнтів. У сучасному суспільстві потрібні фахівці, які володіють знаннями в декількох сферах, тобто вміють спроектувати (розробити) та вивести товар (послугу) на ринок. Ключові проблеми фахівців (випускників вищих навчальних закладів (далі — ВНЗ) полягають у отриманні одного напрямку знань (спеціальності), що негативно впливає на їх подальше працевлаштування. Ускладнює ситуацію невідповідність потреб ринку праці, де потрібні фахівці, які одночасно мають різні профілі освіти. Формування та реалізація ефективної політики в даній сфері починається з етапу вступу абітурієнта до ВНЗ, де він має змогу одночасно обрати і навчатися на декількох спеціальностях, які підвищать його конкурентоспроможність на ринку праці.

The article deals with the main improving directions of the students' knowledge efficiency. The modern society requires professionals who are experts in several areas, i.e. they are able to project (develop) and bring the product (service) on the market. Experts (university graduates) key problems lay in one sphere of knowledge (specialty) they get and it adversely affects their future employment as well. Discrepancy of labor market needs also complicates the situation which requires the specialists who simultaneously have different fields of study. Formulation and implementation of effective policies in this area begins with the stage of student entry to institution of higher education where he can select and study in several specialties simultaneously that increases his competitiveness in the labor market.

*Ключові слова: система вищої освіти, тригерна модель, соціалізація освіти.
Key words: higher education, trigger model, socialization of education.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасні тенденції розвитку вищої освіти та імплементація закону "Про вищу освіту" [3] потребують впровадження нових підходів та використання сучасних розробок різних сфер діяльності та наукових досліджень. Для суспільства постає постійне питання якісної освіти, можливості поєднання різних напрямів навчання, отримання вищої освіти за двома напрямками одночасно.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Стаття присвячена сучасним можливостям студента отримувати одночасно дві вищі освіти та використанню нетрадиційних методів залучення студентів до вищих навчальних закладів, впровадження соціальних аспектів закону "Про вищу освіту".

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Нові орієнтації й цінності сучасної освіти обумовили необхідність розуміти учня як індивідуальну дійсність і як індивідуальну можливість. Пригадаємо, що індивідуальним у людині називають те особливе, що вирізняє її з-поміж інших людей, а індивідуальністю — яскраво виражену сукупність ознак, властивих окремій людині, які закладені природою або набуті нею в індивідуальному досвіді. Особливими можуть бути інтелектуальні, вольові, моральні, соціальні та інші риси особистості. До індивідуальних особливостей відноситься своєрідність сприймання, мислення, пам'яті, уяви, інтересів, нахилів, здібностей та інше. Вона значною мірою обумовлює процес засвоєння знань, формування всіх якостей особистості.

Таблиця 1. Перелік напрямів підготовки та конкурсних предметів у 2015 році у сертифікаті УЦОЯО (вступних екзаменів, творчих конкурсів)

Шифр та назва напрямів підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр		Факультет	Форма навчання		Назва предметів	
			Денна	Заочна		
1	2	3	4	5	6	
6.020207	Дизайн	Д	+	+	1) УМЛ, 2) ІУ, 3) Р; Ж; СК	
	Дизайн	РПТ	+	-		
6.010104	Технологія виробів легкої промисловості	ТСМ	+	+	1) М; 2) УМЛ; 3) ІУ	
	Дизайн		+	-	1) УМЛ, 2) ІУ, 3) СК	
6.030401	Правознавство	Ю	+	+	1) УМЛ, 2) ІУ, 3) ІМ	
6.030502	Економічна кібернетика	ФЕБ	+	+	1) УМЛ; 2) М; 3) ІУ	
6.030504	Економіка підприємства	ФЕБ, РПТ	+	+		
6.0305005	Управління персоналом та економіка праці	ФЕБ	+	-		
6.030507	Маркетинг		+	+		
6.030508	Фінанси і кредит		+	+		
6.030509	Облік і аудит		+	+		
6.030510	Товарознавство і торговельне підприємництво	+	+			
6.030601	Менеджмент	ФЕБ	+	+		1) УМЛ; 2) М; 3) Г
6.140102	Побутове обслуговування		+	+		
6.050102	Комп'ютерна інженерія	РПТ	+	+	1) УМЛ; 2) М; 3) Ф	
6.050101	Комп'ютерні науки	МКТ	+	+	1) УМЛ; 2) М; 3) Ф	
6.050202	Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології		+	-		
6.050701	Електротехніка та електротехнології		+	-		
6.050802	Електронні пристрої та системи		+	-		
6.051001	Метрологія та інформаційно-вимірювальні технології		+	+		
6.051002	Метрологія, стандартизація та сертифікація		+	-		
6.050502	Інженерна механіка		+	+		
6.050503	Машинобудування		+	-		
6.050702	Електромеханіка		+	+		1) УМЛ; 2) М; 3) ІМ
6.051601	Технологія та дизайн текстильних матеріалів		ТСМ	+		+
6.051602	Технологія виробів легкої промисловості	ТСМ Д РПТ	+	+	1) УМЛ; 2) М; 3) Б	
6.051301	Хімічна технологія	ХБТ	+	+	1) УМЛ; 2) Х; 3) М	
6.120201	Фармація		+	+	1) УМЛ; 2) Х; 3) Б	

Джерело: [9].

Нагадуємо, що пунктом 17.2 Умов прийому до вищих навчальних закладів України у 2015 році, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки [1] допускається прийом до вищого навчального закладу для одночасного навчання за двома освітньо-професійними програмами за напрямом або спеціальностями (в одному або різних вищих навчальних закладах за різними формами навчання).

Наказом Міністерства освіти і науки від 15 жовтня 2015 року № 1085 "Про затвердження Умов прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2016 році" затверджено Умови прийому до вищих навчальних закладів в 2016 році [2].

Відповідно до положення "Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах", затвердженого наказом Міністерства освіти України від 02.06.1993 № 161 навчальний час студента визначається кількістю облікових одиниць часу, відведених для здійснення програми підготовки на даному освітньому або кваліфікаційному рівні. При цьому навчальний день як складова частина навчального часу студента за тривалістю не може перевищувати 9 академічних годин. Крім того, відповідно до пункту 4.3 зазначеного положення, відвідування навчальних занять (крім консультацій) є обов'язковим для студентів.

Виходячи із зазначеного, навчання студента за денною формою одночасно за двома напрямом підготовки (спеціальностями) є фізично неможливим і свідчить у таких випадках про низький рівень контролю з боку керівництва навчального закладу за виконанням студентами графіку навчального процесу, що призводить до низької якості засвоєння студентами навчального матеріалу, а в окремих випадках — про порушення фінансової дисципліни, якщо здійснюється одночасне навчання студента за двома напрямом підготовки за кошти державного бюджету [4].

Вищевикладені матеріали дають можливість впровадження тригерних підходів в систему вищої освіти. В перекладі з англійської тригерний (trigger) — це ініціюючий деяку дію процес. Тригерний маркетинг вивчає стимули та причини, що змушують покупця до тих чи інших дій. Що саме змусило зробити покупку в принципі, чому він купив саме це, а не будь-який інший продукт, чому він купив сьогодні, а не місяць тому, — аналізом цих внутрішніх факторів споживчої поведінки займаються тригер-маркетологи. Тригерні методи також вивчають зовнішні фактори, що впливають на споживчий попит. Один з основних інструментів тригерного маркетингу що може бути застосований в освіті — це листи-тригери, в яких споживачам пропонуються чітко

Таблиця 2. Перелік напрямів підготовки та конкурсних предметів у 2016 році у сертифікаті УЦОЯО (вступних екзаменів, творчих конкурсів)

Спеціальність		Освітня програма	Факультет	Форманавчання		Назва предметів
Шифр	Назва			Денна	Заочна	
1	2	3	4	5	6	7
015	Професійна освіта (за спеціалізаціями)	Технологія виробів легкої промисловості Дизайн	ТСМ	+	+	1) УМЛ; 2) ІУ; 3) М або Б або ІМ
022	Дизайн	Художнє моделювання костюма	Д, РІТ	+	+	1) УМЛ; 2) ІУ; 3) Р; Ж; СК
		Комп'ютерний дизайн інтер'єру і меблів				
		Графічний дизайн				
		Текстильний дизайн				
		Дизайн виробів з текстилю				
		Фірмовий стиль				
		Фотовідеодизайн				
		Дизайн стилю та зачіски				
		Ландшафтний дизайн				
		Дизайн аксесуарів та ювелірних виробів				
		Motion-дизайн				
Web-дизайн						
Дизайн брендової продукції	Д					
051	Економіка	Економіка підприємства	РІТ	+	+	1) УМЛ; 2) М; 3) ІУ або Г
		Економіка підприємств легкої промисловості	ФЕБ	+	+	
051	Економіка	Економічна кібернетика		+	+	або ІМ
071	Облік і оподаткування	Облік, аудит і оподаткування		+	+	
072	Фінанси, банківська справа та страхування	Фінансово-кредитна діяльність суб'єктів господарювання		+	+	
073	Менеджмент	Менеджмент підприємницької діяльності		+	+	
		Менеджмент виставкової діяльності		+	+	
		Управління інноваційною діяльністю		+	-	
		Менеджмент туристичного бізнесу		+	+	
		Менеджмент персоналу та адміністрування		+	-	
075	Маркетинг	Бізнес-маркетинг		+	+	
076	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	Підприємництво та комерційна діяльність		+	+	
		Організація сервісної діяльності		+	+	
081	Правознавство	Господарсько-правова діяльність	Ю	+	+	1) УМЛ; 2) ІУ; 3) ІМ або М або Г
122	Комп'ютерні науки та інформаційні технології	Комп'ютерні науки	МКТ	+	+	1) УМЛ; 2) М; 3) Ф або ІМ або ІУ
123	Комп'ютерна інженерія	Системне програмування	РІТ	+	+	
		Спеціалізовані комп'ютерні системи		+	+	
131	Прикладна механіка	Прикладна механіка		+	+	1) УМЛ; 2) М; 3) Ф або Х або ІУ
133	Галузеве машинобудування	Машинобудування		+	+	1) УМЛ; 2) М; 3) Ф або Х або ІМ
141	Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка	Електромеханіка	МКТ	+	+	1) УМЛ; 2) М; 3) Ф або ІМ або ІУ
		Електротехніка та електротехнології		+	+	
151	Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології	Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології		+	+	1) УМЛ; 2) М; 3) Ф або ІМ або ІУ
152	Метрологія та інформаційно-вимірвальні техніка	Метрологія та інформаційно-вимірвальні технології		+	+	
		Метрологія, стандартизація та сертифікація		+	-	
161	Хімічні технології та інженерія	Хімічні технології переробки полімерних та композиційних матеріалів	ХБТ	+	+	1) УМЛ; 2) М; 3) Х або Б або Г
		Технології обробки шкіри та хутра	ХБТ			1) УМЛ; 2) М; 3) Х або Б або Г
		Хімічні технології волокон				
	Текстильна хімія і опоряджувальні виробництва					
162	Біотехнології та біоінженерія	Біотехнологія		+	-	1) УМЛ; 2) Б; 3) Х або М або Г
171	Електроніка	Електронні пристрої та системи	МКТ	+	+	1) УМЛ; 2) М; 3) Ф або ІМ або ІУ
182	Технології легкої промисловості	Конструювання та технології швейних виробів	ТСМ, РІТ	+	+	1) УМЛ; 2) М; 3) ІУ або Б або Х
		Технології та дизайн трикотажу	ТСМ	+	+	
		Експертиза текстильних матеріалів та виробів		+	-	
		Проектування взуття та галантерейних виробів		+	+	
			Моделювання, конструювання та художнє оздоблення виробів легкої промисловості	Д	+	
226	Фармація	Технології фармацевтичних препаратів	ХБТ	+	+	1) УМЛ; 2) Х; 3) Б або М або ІМ

Примітка: у колонці "Назва предметів": М — математика; Х — хімія; ІУ — історія України; ІМ — іноземна мова; УМЛ — українська мова та література; Ф — фізика; Б — біологія; Г — географія; Р; Ж; СК — творчий конкурс з рисунку, живопису та спецом-позиції. У колонці "Форми навчання": " + " — наявність підготовки; " - " — відсутність підготовки.
Джерело: [10].

Таблиця 3. Варіанти ЗНО для КНУТД

№	Предмет 2	Предмет 3	Предмет 4
1	2	3	4
1	М	ІМ	Г
2	М	ІМ	ІУ
3	М	ІМ	Х
4	М	ІМ	Б
5	М	ІМ	Ф
6	М	Г	ІУ
7	М	Г	Х
8	М	Г	Б
9	М	Г	Ф
10	М	ІУ	Х
11	М	ІУ	Б
12	М	ІУ	Ф
13	М	Х	Б
14	М	Х	Ф
15	М	Б	Ф
16	Б	Х	ІМ
17	Б	Х	ІУ
18	Б	Х	Г
19	Б	ІМ	ІУ
20	Х	ІМ	ІУ
21	Г	ІУ	ІМ

персоніфіковані спеціальні пропозиції, розроблені на базі вивчення їх споживчої поведінки [5; 11].

Застосування тригерної методики може на 30% збільшити надходження та обіговість у вищому навчальному закладі (ВНЗ). Працюючи за тригерною методикою під час роботи приймальної комісії та агітації абітурієнтів можливо не тільки збільшення доходи ВНЗ, але й підвищення іміджу власного ВНЗ. Використання тригерної методики полягає у професійному підході та відповіді на всі питання абітурієн-

Таблиця 4. Можливості одночасної освіти в КНУТД за даними 2015 року, %

Факультет ЗНО	ФЕБ	ХБТ	МКТ	ТСМ	Д	РІПТ	Ю
1	2	3	4	5	6	7	8
1	60		40				
2	54		7	18	7	7	7
3		50	50				
4		50	50				
5			99			1	
6	86			7		7	
7	60	40					
8	60			13	14	13	
9	17		75			8	
10	58	8		9	25		
11	58			6	30	6	
12	33		43	3	15	6	
13		75		8	8	9	
14		1	98			1	
15			99			1	
16		100					
17		60			30		
18		100					
19					50		50
20		100					
21							100

та, використання "здорової" внутрішньої конкуренції.

При використанні можливості пропозиції та організації додаткового продажу освітніх послуг — це можливість отримання прихильного абітурієнта, додаткова реклама та гарантії отримання високоякісних, професійних послуг.

Абітурієнт часто не знає та не думає про можливість отримання комплексу додаткових послуг та прихованих можливостей. Навіть якщо зараз ця інформація для нього не є актуальною, він буде мати це на увазі в майбутньому та зможе донести цю інформацію іншим. Даний підхід у роботі з абітурієнтами та студентами можна назвати "формування майбутньої потреби". При цьому працівники приймальної комісії мають не примушувати в будь-якому разі отримати дві паралельні освіти, а збільшити його знання, кількість набутих компетенцій та сформуванню майбутню потребу в отриманні освітніх послуг. Бути нескладним на інших, зацікавити та утримати абітурієнта та студента, сформуванню в нього емоційну пам'ять та довіру ось що може дати впровадження тригерних методів та підходів у систему формування майбутніх студентів у ВНЗ [6].

З метою ефективної роботи тригерної методики споживачам необхідно надавати детальну інформацію про дві освіти; розповідати про можливості кожної комбінації напрямів підготовки (спеціальностей); інформувати про дійсні переваги того чи іншого варіанту; об'єктивно представляти недоліки; намагатись зацікавити та викликати цікавість.

Проведення аналізу результатів дозволить визначити що саме змусило абітурієнта обрати той чи інший варіант поєднання напрямів (спеціальностей) [7; 8].

Розглянемо можливості використання даної методики на прикладі можливостей вступної компанії Київського національного університету технологій та дизайну (табл. 1, 2).

В університеті на сьогодні працює 7 факультетів (Технологій, сервісу та моди (ТСМ), Мехатроніки та комп'ютерних технологій (МКТ), Дизайну (Д), Хімічних та біотехнологічних технологій (ХБТ), Економіки та бізнесу (ФЕБ), Ринкових, інформаційних та інноваційних технологій (РІПТ), Юридичний (Ю)), які можуть бути залучені в тригерну методику та сучасні підходи до навчання студентів. Власником тригера є той факультет на якому студент навчається на денній формі. Оскільки абітурієнт має можливість складання 4 ЗНО то можливостей поєднання різних спеціальностей навчання значно збільшується. Для абітурієнтів КНУТД можна запропонувати наступні варіанти ЗНО (табл. 3).

Для кращого розуміння представленої тригерної методики побудуємо матрицю взаємних можливостей отримання освіти за різними напрямками таблиця 4, 5.

У результаті проведеного аналізу можливості поєднання різних напрямів освіти в рамках одного університету коливається від 1 до 100%. Результат 100% свідчить про можливість навчання в рамках одного факультету на кількох спеціальностях. У рамках університету є два варіанти можливих ЗНО які призведуть до негативного результату — відсутня можливість вступу в КНУТД.

Можливості цьогоорічної вступної кампанії значно більші. Кожен абітурієнтів має більші можливості ніж минулого року для поєднання освітніх програм та більшу кількість можливостей задовольнити власні бажання та потреби.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ:

При навчанні за тригерами університет може надати знижку по другій спеціальності (заочна форма навчання), бо є однакові обов'язкові дисципліни, на програмі заочної форми навчання (крім магістратури та перепідготовки) студентам, які одночасно навчаються в Університеті за двома напрямками підготовки (спеціаль-

Таблиця 5. Можливості одночасної освіти в КНУТД за даними 2016 року, %

Факультет ЗНО	ФЕБ	ХБТ	МКТ	ТСМ	Д	РІТ	Ю
1	2	3	4	5	6	7	8
1	40	7	40		7	6	
2	30		30	12	10	12	6
3	37,5		43,75	3,125	9,125	6,5	
4	33	17	33	6		11	
5	40		47		6	7	
6	34	5		34	5	17	5
7	67	11	11	6		7	
8	54,5	27		4,75	9	4,75	
9	40		48	6		6	
10	28,5		28,5	14,375	9,5	14,375	4,75
11	27	14		23	9	18	9
12	30		30	20	10	5	5
13		43	28,5	7,125	14,25	7,125	
14		10	75	5		10	
15		23	54		8	15	
16		100					
17		40		40	20		
18		100					
19		33			34		33
20		50				10	40
21		40				10	50

ностями) за різними формами навчання. Усі знижки оформлюються наказами ректора Університету.

Запропоновані тригерні підходи та визначені законодавством можливості дають можливість отримати дві базові освіти за 4 років навчання та значно зекономити свій час; заощадите кошти — вартість паралельного навчання значно нижче, ніж при отриманні другої вищої освіти.

При паралельному навчанні студент буде мати можливість отримання подвійного багажу знань: інформація, отримана на одному факультеті, можливо, допоможе і на іншому; здобудете унікальний навик розподіляти економічно і раціонально свій час у процесі навчання, що не раз стане у нагоді у вашому житті.

Матимете удвічі більше друзів і знайомих, як у студента двох факультетів або ще й двох вузів!

А головне, мати дві вищі освіти — це означає, що ви маєте такі серйозні наміри у цьому житті!

Література:

1. Наказ "Про затвердження Умов прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2015 році" № 1172 15.10.2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.velpolovetske-nvk.edukit.kiev.ua/Files/downloads/1.pdf>
2. Наказом Міністерства освіти і науки від 15 жовтня 2015 року № 1085 "Про затвердження Умов прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2016 році" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/povidomlennya/2015/10/15/zatverdzheno-umovi-prijomu-do-vishhix/>
3. Закон "Про вищу освіту" від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/>
4. Лист МОН молоді та спорту № 1/9-291 від 18.04.12 року "Щодо навчання студентів за двома напря-

мами підготовки (спеціальностями)" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/28989/

5. Словарь электронной коммерции [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://emagnat.ru/tag/trigger-marketing#ixzz3kf5BmazK/>

6. Применение триггерной методики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pharmnews.kz/news/primenenie_trigvernoj_metodiki_mozhet_napolovinu_uvelichit_oborachivaemost_tovara_v_apteke/2010-09-15-1905/

7. Система триггерных технологий и триггерных писем [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pechkinmail.lifehacker.ru/2015/05/21/sistema-trigvernnyh-pisem/>

8. Тригерні технології [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://farmsvit.com.ua/index.php/2010-05-28-17-42-18/2010-04-09-13-48-25/121-2010-05-28-15-14-55>

9. <http://www.vstup.info/#2015>

10. http://www.knutd.com.ua/admissions_main/admissions_rules/

11. Palyvoda O. Enterprise clusters in the environment of poor economic confidence / O. Palyvoda // Actual problems of economics. — № 6 (168). — 2015. — P. 202—210

References:

1. Ministry of Education and Science of Ukraine (2014), Order "On approval of admission to the higher educational institutions of Ukraine in 2015", available at: <http://www.velpolovetske-nvk.edukit.kiev.ua/Files/downloads/1.pdf/> (Accessed 20 Dec 2015).
2. Ministry of Education and Science of Ukraine (2015), Order "On approval of admission to the higher educational institutions of Ukraine in 2016", available at: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/povidomlennya/2015/10/15/zatverdzheno-umovi-prijomu-do-vishhix/> (Accessed 20 Dec 2015).
3. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "On Higher Education", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/> (Accessed 20 Dec 2015).
4. Ministry of Education and Science of Ukraine (2012), Letter "On training students in two areas of training (specialties)", available at: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/28989/ (Accessed 20 Dec 2015).
5. Dictionary of e-commerce (2015), available at: <http://emagnat.ru/tag/trigger-marketing#ixzz3kf5BmazK/> (Accessed 20 Dec 2015).
6. Kazakhstan Pharmaceutical Herald (2010), "The use of trigger methods can increase by half the turnover of goods in pharmacy", available at: http://pharmnews.kz/news/primenenie_trigvernoj_metodiki_mozhet_napolovinu_uvelichit_oborachivaemost_tovara_v_apteke/2010-09-15-1905/ (Accessed 20 Dec 2015).
7. Lednev, A. (2015), "The system of trigger emails Pechkin-mail.ru return customers and increase sales", available at: <http://pechkinmail.lifehacker.ru/2015/05/21/sistema-trigvernnyh-pisem/> (Accessed 20 Dec 2015).
8. Zagoriy, G. and Chertkov, U. (2010), "The trigger methods in pharmacy", available at: <http://farmsvit.com.ua/index.php/2010-05-28-17-42-18/2010-04-09-13-48-25/121-2010-05-28-15-14-55/> (Accessed 20 Dec 2015).
9. Campaign for university admission (2015), available at: <http://www.vstup.info/#2015/> (Accessed 20 Dec 2015).
10. KNUTD (2015), "Admission conditions to Kiev National University Technology and Design in 2016", available at: http://www.knutd.com.ua/admissions_main/admissions_rules/ (Accessed 20 Dec 2015).
11. Palyvoda, O. (2015), "Enterprise clusters in the environment of poor economic confidence", Actual problems of economics, vol. 6 (168), pp. 202—210.

Стаття надійшла до редакції 13.01.2016 р.